

Akutagava Rjunoszuke

A bozótmélyben

Kacsó Dorka
Könyvkiadás és könyvtár 1.
ZAN-A105

Akutagava *A bozótmélyben* című novellája nem könnyű olvasmány. Az embernek meg kell küzdenie olvasása közben újra és újra a felháborodásával, kétségbeesésével, és a mű végén a várt igazság sem jön el.

A novella egy nő megerőszakolásának és férje erőszakos halálának a története. Olyan, mint egy krimi: csak azt tudjuk, hogy előkerült egy holttest a bozót mélyéről. Különböző szemtanúk vallomásából egyre több körülmény derül ki a szereplőkkel kapcsolatban, ám az igazságot soha nem tudjuk meg.

A vallomások nagy része a bíróságon történik. Noha monológokat olvasunk, megbizonyosodunk róla, hogy valójában párbeszédnek vagyunk a tanúi, hiszen a beszélők folyamatosan visszakérdeznek: „Hogyan, kérem?”, „Hogy magasabb volt-e a nő az átlagosnál?”. A tanúk a beszédmódjukkal is igen jól vannak jellemezve. A favágó enyhe tájszólást használ, beszéde alázatos (*igenis kérem, máma, amoda*), a falusi járőr hivatalos szóhasználatában gyakran előfordul a *jelentem*, a vándorszerzetes elfilozofál az élet múlandóságáról, és nem az a típus, aki jobban megfigyelne egy nőt. Ezek az apróságok már nem annyira kidolgozottak akkor, amikor a történet három főszereplője szólal meg. Igaz, Tadzsomaru még visszakérdez olykor, és gyakran meg is szólítja az őt vallatókat, de mindhármójuk előadásmódján már látszik, hogy ezt nem a kíváncsiságnak, sokkal inkább saját maguknak, mintegy számvetésként mesélik el.

A történetből élénk tárul a korabeli japán társadalom és életfelfogás. Tudjuk, a keleti kultúrákban az emberek megvetették az életet, vagy legalábbis nem ragaszkodtak hozzá akkor, ha úgy érezték, szégyen érte őket. Nem csoda hát, hogy a szereplők mindegyike szívesen megválna tőle a történet után. A szégyen fogalmát azonban máshogy értékelik, mint a mai európai olvasó, és ez szoros kapcsolatban áll a nők helyzetével. Egy olyan társadalomban, ahol az asszony nem lehet másé, csak a férjéé, nem csoda, ha úgy reagálnak a történetekre, ahogyan ebben a novellában. A férfi megveti élete párját, amiért más is megkaparintotta, és a nő is úgy érzi, most két férfié lett, az egyiküknek meg kell hát halnia, mert nem élhet úgy két ember a földön, hogy ugyanazt az asszonyt ismerték. Tadzsomaru állítja: azonnal beleszeretett a nőbe. Mai európai szemmel olvasva nem éppen elfogadott módját választotta az udvarlásnak.

Noha az összes szereplő magára vállalja a fő bűnt, a férfi megölését (ő maga, értelemszerűen, az öngyilkosságot), az indítékot mégis mindhárman a többiek viselkedéséből vezetik le. Még az útonálló is úgy próbálja beállítani a házaspárt, hogy ők maguk tehetnek a sorsukról, hiszen miért voltak olyan kapzsik? Az olvasó azonban nem tud egyikükkel sem egyetérteni. Az, hogy valaki megőrül, ha szinte ingyen kincseket ajánlanak neki, még nem tekinthető önmagában bűnnek. A házaspár reakciója az erőszak után az adott társadalmi közegben érthető, talán még természetes is – feloldozást azonban nem kapnak, hiszen még a halott lelke sem nyer nyugalmat. Felmerül a kérdés, vajon miért vallják mindhárman bűnösnek magukat? Erre csak egy lehetséges, de nem feltétlenül az egyetlen helyes

magyarázat, hogy egyikük sem szeretett volna a történetek passzív szemlélője lenni. Az útonálló ezután bátran vállalhatja az akasztófahalált, az asszony is öngyilkos lehetett volna, a férfinak pedig nem kell azzal a tudattal bolyongania a szellemvilágban, hogy a felesége után az életét is más vette el tőle.

Mindhárom főszereplő figurája ellentmondásos, hiszen három gyökeresen különböző látásmódból ismerhetjük meg őket. A férj az egyik olvasatban kapzsi, a másikban kegyetlen a feleségével, a harmadikban együtt érző és megbocsátó, akitől így is elveszik élete értelmét. A feleséget is egyszerre tekinthetjük egy naiv, buta kis nőnek, és egy önfeláldozó asszonynak. Az biztos, hogy bátor, hiszen kést hord magával, amely segítségével kezdetben ellen akart állni az útonállónak. Tadzsomaru figurája a legösszetettebb, igaz, ettől nem lesz kevésbé ellenszenves. Ő az ellenfelei jó tulajdonságait sem rejti véka alá, főleg a férfiről emlékezik meg úgy, mint kiváló harcosról – igaz, ez csak növeli az ő dicsőségét, hogy sikerült mégis legyőznie. A vallatás közben még ő is elgondolkodik az élet dolgairól: *„Csakhogy én, ha embert ölök, kardot rántok, és lecsapok vele, ti viszont nem karddal csaptok le, ti a hatalmatokkal és a pénzetekkel öltök, sőt, ha nincs más hátra, a kenetteljes szavaitokkal is tudtok gyilkolni. (...) Hát melyikünk követi el a súlyosabb vétket: ti vagy én?”* Ennek a beszédnek talán volna valamennyi igazságtartalma, ha nem egy nyereségvágyból elkövetett gyilkosságról volna szó, így azonban elég nehéz bármi mentséget találni az útonálló számára.

Akutagava novelláinak általában van egy elég könnyen megragadható tanulsága. Ebben az esetben talán úgy lehetne ezt összefoglalni: ne ítéld elsőre, előbb hallgass meg minden véleményt, és csak utána alkoss ítéletet – ha tudsz. Nincsen ugyanis egyetemes igazság, hanem mindenkinek megvan a magáé, és tulajdonképpen előfordulhat az is, hogy egyik történet sem hazugság.

Mindezek mellett érdemes még egy kis figyelmet szentelni a novella képi világának. Erőtéljesek a színek, mindenkiről tudjuk, milyen színű kimonót viselt (ennek minden bizonnyal társadalmi vonatkozása is van). Különösen a vándorszerzetes leírása megkapó a feleség öltözkészéről és a lovának kinézetéről. Így még könnyebben el tudjuk képzelni, a történet apró részleteit is.